

BUITENKANS

Magazine over de open ruimte in Vlaanderen

Een uitgave van de Vlaamse Landmaatschappij • Jaargang 7 • nummer 2 • december 2018

OP ZOEK NAAR VERSNELLING:

“WE DOEN WAT WE KUNNEN’ VOLSTAAT NIET MEER”

VOORBIJ DE HAVENONTWIKKELING:

“GROOT-SAEFTHINGHE WORDT EEN UNIEK GEBIED”

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Vlaanderen
is open ruimte

COLOFON

Buitenkans is een magazine over de open ruimte in Vlaanderen, uitgegeven door de Vlaamse Landmaatschappij

Verantwoordelijk uitgever: Toon Denys, gedelegeerd bestuurder

Redactie artikels: Pantarein Publishing

Concept en lay-out: Vlaamse Landmaatschappij

Druk: Vanden Broele Group

Redactieadres:

Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel
tel. 02 543 72 00
buitenkans@vlm.be

Copyright beelden: VLM, Bob Van Mol (p. 8, 11), bureau Mieco effect (p. 14), Elke Vanempen (p. 20, 21), gemeente Kinrooi (p. 23)

De meningen die derden in dit magazine geven, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de VLM.

EDITORIAL

De Vlaamse Landmaatschappij bestaat dit jaar 30 jaar. Naar aanleiding van onze 25^e verjaardag schreven we een toekomstverhaal voor de open ruimte. Daarin is de open ruimte niet langer wat overblijft nadat de verstedelijking zich heeft doorgezet. Open ruimte is er als plaats van voedselproductie, energiewinning, vrije tijd en natuur, sturend voor de stedelijke ontwikkeling in Vlaanderen.

In het Open Ruimte Platform (zie p 8) verzamelden we de actoren die dat toekomstverhaal wilden mee uitwerken, en dachten we na over manieren om de complexe opgaven voor klimaat, biodiversiteit, waterbeheer, voedselvoorziening, ... versneld aan te pakken. Een concrete uitwerking daarvan is het programma Water-Land-Schap rond watergerelateerde problemen. Daarin bundelen Vlaamse actoren hun inspanningen rond het thema water, en gaan lokale coalities in hun eigen gebied tot uitvoering over.

Het Open Ruimte Platform wil nu nog een versnelling hoger schakelen, en een heuse Open Ruimte Beweging inzetten. De ambitie van het Open Ruimte Platform is om te komen tot een drietal nieuwe programma's. We zetten dus nog heel wat in beweging voor de open ruimte de komende jaren. De open ruimte verdient het en onze samenleving heeft er absoluut nood aan.

Ik wens u veel leesplezier!

Toon Denys

Gedelegeerd bestuurder Vlaamse Landmaatschappij

IN DEZE BUITENKANS

Tussen landbouw en natuur: Hoe beschermen we het landschap van de Voerstreek?	4	Dorpskern ontwerpen: Hoe betrekken we de buurt erbij?	22
Op zoek naar versnelling: “We doen wat we kunnen’ volstaat niet meer”	8	Win-win: Ruilverkaveling Rijkevorsel-Wortel versterkt landbouw en natuur	24
Vorbij de havenontwikkeling: Groot-Saeftinghe wordt een uniek gebied	12	Nieuwe fosfaatklasse aanvragen wordt kinderspel met SNapp	28
Leefbaarheid in Gentse kanaalzone: Groene koppelingsgebieden verbinden dorpen met de haven	16	Mestcontrole: Hoe werkt een bedrijfsdoorlichting?	30
Maak kennis met ‘interfaces’ in de open ruimte	20	Het energielandschap van de toekomst: “Productie dicht bij de vraag”	32

Tussen landbouw en natuur

HOE BESCHERMEN WE HET LANDSCHAP VAN DE VOERSTREEK?

Het Voerense weidelandschap kalft langzaam af. De traditionele melkveebedrijven worden minder rendabel en verdwijnen naar de achtergrond. Steeds meer graslanden worden omgezet in akkers, waar vooral Nederlandse landbouwers

mais telen. Die mais wordt gebruikt als veevoeder of als grondstof voor biomassa-installaties. Tegelijk wordt het landschap minder aantrekkelijk en verliest het een deel van zijn functies, zoals waterbuffering en bescherming tegen erosie.

“Het opkopen van grond door buitenlandse landbouwers zorgt voor spanningen in Voeren”, weet **Peter Vleugels**, coördinator Plattelandsonderzoek. “Die boeren komen één keer per jaar mais oogsten en dan zijn ze weer weg. Een studie door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) en de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) heeft aangetoond dat de traditionele landbouw in Voeren achteruit boert. Ook de omgeving lijdt onder de ontwikkelingen: meer akkerbouw zorgt voor meer erosie en modderstromen. Die problemen hebben ook gevolgen over de grenzen heen. Beleidsmatig is Voeren een Vlaams eilandje, omgeven door buurlanden. Een grensoverschrijdende

“EEN GRENSOVERSCHRIJDENDE AANPAK IS DE BESTE MANIER OM DE AFKALVING VAN HET WEIDELANDSCHAP TEGEN TE GAAN.”

aanpak is de beste manier om de afkalving van het weideland tegen te gaan.”

Charter voor de Voerstreek

Het Plattelandsonderzoek van INBO, ILVO, VITO en de VLM resulteerde eind 2017 in het charter ‘Samen sterk in de Voerstreek’. Daarin engageren zowel lokale als bovenlokale partners zich om het landschap in Voeren samen te beschermen. De doelstellingen van het charter – de levenskwaliteit in de Voerstreek behouden en verbeteren – zijn nog heel algemeen, maar tonen wel aan dat de partners bereid zijn om grensoverschrijdend naar oplossingen te zoeken.

“Sinds 2018 bekijkt de projectgroep Voeren, waar ook de VLM deel van uitmaakt, hoe het charter concreet vorm kan krijgen”, zegt Peter Vleugels. “Een van de belangrijkste conclusies uit het Plattelandsonderzoek was het gebrek aan samenhang in het beleid. In Voeren zijn veel verschillende overheden aanwezig die allemaal andere beleidsinstrumenten gebruiken om de streek te versterken. Maar de doelstellingen voor landbouw, landschap, natuur en onroerend erfgoed liggen vaak ver uit elkaar. Voor burgers en lokale overheden kan dat tot moeilijke vraagstukken leiden: wiens advies volg je? De projectgroep Voeren kan op dat vlak een concrete rol spelen door de partners regelmatig samen te brengen. Zo zijn ze van elkaars plannen op de hoogte en kunnen ze synergiën zoeken. Samenwerken is

efficiënter en het zorgt ervoor dat landbouwers en omwonenden niet om de haverklap iemand anders aan de deur krijgen.”

Gemeenschappelijke belangen

Een vlotte samenwerking hangt vaak samen met gemeenschappelijke belangen. Dat blijkt uit projecten als het Grenspark Groot-Saeftinghe: zowel Vlaanderen als Nederland hebben economische belangen in die regio. Bovendien kadert Groot-Saeftinghe in een Europees natuurproject. Die gedeelde belangen maken de bereidheid om samen te werken groter.

“Ook in Voeren is het zaak om gemeenschappelijke belangen te vinden als we intensiever willen samenwerken”, zegt **Katia Van Tichelen**, medewerker Platteland en Ontwikkeling bij de VLM. “Zo’n andere aanpak vraagt tijd, maar stilaan rijpen de geesten. Een sprekend voorbeeld zijn de modderstromen die in 2017 in Vlaanderen én in Nederland schade aanrichtten en de waterkwaliteit in natuurgebieden aantastten. Als reactie daarop wilde de Nederlandse overheid een hoge dijk bouwen. De burgers waren daar helemaal niet voor te vinden. Begin 2018 kwam er dan een voorstel van de Stichting ARK, een organisatie voor natuurontwikkeling. Nederlandse middelen worden nu >>

mee geïnvesteerd om de waterafvoer stroomopwaarts, in Vlaanderen, te vertragen. Zo'n geïntegreerde aanpak is in het voordeel van Vlaanderen, Wallonië en Nederland."

Sterke streekidentiteit

Een groot deel van de problemen in de Voerstreek draaien rond streekidentiteit. Het verstedelijkt weefsel deint uit en de druk op de open ruimte is groot. Grensoverschrijdende samenwerking is nodig om de streekidentiteit te behouden, niet alleen op

landschappelijk vlak, maar ook op andere vlakken.

"Het landschap rond Voeren loopt over de grenzen heen. Hazelmuisen weten niet in welk land ze wonen. Wandelaars steken op één dag soms meermaals de grens over", zegt Peter Vleugels. "We kunnen de Voerstreek beter als één grote regio zien, met een gemeenschappelijk beleid voor landbouw, economie, biodiversiteit, toerisme ... Dat biedt uitdagende mogelijkheden. Denk bijvoorbeeld aan eigen streekproducten, naar analogie met de Hervekaas. De link tussen

toerisme, landbouw en landschap kan veel sterker. Waarom zouden we landbouwers niet belonen als ze voor duurzame landbouwwormen kiezen of voor kleine landschapselementen zorgen? Via beheerovereenkomsten stimuleren we al enkele aandachtspunten. De komende jaren kunnen de Voerense partners nog veel meer initiatieven lanceren. Door meer de nadruk te leggen op een positieve, grensoverschrijdende samenwerking geven we het landschap in Voeren een nieuw elan."

TRIPARTITE-SYMPOSIUM: "PARTNERS SAMENBRENGEN EN KENNIS DELEN

De Vlaamse Landmaatschappij is nauw betrokken bij het opbloeiende overleg in Voeren. Op 23 en 24 oktober organiseerde ze er het jongste Tripartite-symposium. Deelnemers waren de bevoegde overheden voor open ruimte in Vlaanderen, Nederland en Duitsland, maar ook ervaringsdeskundigen uit andere regio's en projecten.

"We staan voor dezelfde uitdagingen"

"Op het symposium wilden we vooral partners samenbrengen en kennis delen", aldus **Katia Van Tichelen**. "Heel wat maatregelen voor de Voerstreek worden los van elkaar ontwikkeld,

zeker als we aan verschillende kanten van de landsgrenzen kijken. Maar de landschappen rond Voeren zijn overal vergelijkbaar – een soort verstedelijkt platteland – en ze kampen met dezelfde uitdagingen: de open ruimte en het landschap vrijwaren, maar tegelijk ook omgaan met de vraag naar landbouw- en woongebied. In diverse workshops konden partners uit verschillende landen en sectoren hun kennis delen en meedenken over de beste aanpak voor Voeren. De workshops leverden boeiende ideeën op, maar vooral: ze gaven mensen de kans om elkaar te leren kennen. Dat moet een vlottere samenwerking in de toekomst bevorderen."

2

Op zoek naar versnelling

**“WE DOEN WAT WE KUNNEN’
VOLSTAAT NIET MEER”**

“ALS WE DE INSPANNINGEN
VAN OVERHEDEN EN
LOKALE COALITIES BUNDELEN,
KUNNEN WE DE VERSCHILLENDE
UITDAGINGEN SNELLER AANPAKKEN.”

Zowel de Internationale Architectuur Biënnale in Rotterdam en Brussel als het Open Ruimte Platform (waar de VLM deel van uitmaakt) focussen dit najaar op versnelling. Het thema van de IABR is 'The Missing Link', terwijl het Open Ruimte Congres op 25 oktober 'Op zoek naar versnelling' heet. Hoe pakken we de uitdagingen voor de open ruimte sneller en beter aan?

Stap voor stap aan oplossingen werken is geen optie?

Joachim Declerck van Architecture Workroom Brussels: “Experts in open ruimte schatten dat, als we met de huidige methodes verder werken, we pas in 2250 de doelen voor 2050 kunnen bereiken. Zo'n twee eeuwen te laat dus. Hier en daar iets optimaliseren of compenseren is niet genoeg, onze hele samenleving moet fundamenteel anders: ons bodemgebruik, ons watergebruik, onze landbouw ... Zo'n grote opgave vraagt om nieuwe methodes en om versnelling.”

>>

Joachim Declerck

Toon Denys, gedelegeerd bestuurder van de VLM: “In plaats van de opwarming van de aarde af te remmen, zien we dat die nog sneller gaat. Dat is ook voor veel andere uitdagingen zo. Daarom streeft de VLM naar versnelling. In 2013 zijn we gestart met het Open Ruimte Platform, samen met het Departement Omgeving, de Vereniging van de Vlaamse Provincies (VVP) en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VMSG). Uit een eerste toekomstverkenning bleek dat alle doelen voor de open ruimte samen een gigantische opgave vormen. Europa stelt hoge eisen, onder meer in de Nitraatrichtlijn,

de Kaderrichtlijn Water en de klimaatakkoorden. Daar komen nog de doelen van de Vlaamse overheid bij. Als we project per project werken, duurt het te lang. Daarom pleit het Open Ruimte Platform voor een programma-aanpak, waarbij de overheid lokale actoren een kader biedt om aan concrete projecten te werken zonder de overkoepelende doelen uit het oog te verliezen.”

Vraagt een geïntegreerde aanpak niet net meer tijd?

Toon Denys: “Op korte termijn wel. We moeten nog veel bijleren over het coachen en begeleiden van lokale coalities. Maar hoe vaker we die programma-aanpak herhalen, hoe vlotter het zal gaan. Door steeds vaker samen te werken, kan zowel de kennisopbouw als de concrete realisatie van projecten sneller verlopen.”

Joachim Declerck: “We kunnen de complexiteit van de uitdagingen niet langer negeren. De afgelopen jaren hebben we onze aanpak van problemen vaak gereduceerd tot de ingrepen die praktisch haalbaar waren. Daardoor zijn we blijven stilstaan. We moeten naar een aanpak waarmee we meer realiseren dan op dit moment haalbaar is. Met ‘we doen wat we kunnen’ komen we er niet. Alles hangt samen, dus moeten we vanuit die samenhang gaan werken. Als je het watervraagstuk diepgaand wilt aanpakken, moet je ook kijken naar landbouw, waterconsumptie, de inrichting van het landschap ... Die complexiteit moeten we omhelzen, in plaats van ze op te delen in behapbare porties.”

Toon Denys

Gebiedsgerichte coalities halen vaak goede resultaten, maar hun invloed blijft beperkt. Hoe kunnen we de inspanningen van lokale actoren beter benutten?

Joachim Declerck: “Lokale actoren hebben niet alleen veel kennis van de omgeving, maar ook de drive om die omgeving te verbeteren. Overheden kunnen lokale coalities een doelgericht kader bieden waarbinnen ze aan concrete projecten kunnen werken. Alleen met overleg en samenwerking kunnen we complexe uitdagingen het hoofd bieden. Daarbij hebben we horizontale en verticale samenwerking nodig: zowel tussen overheden onderling als tussen overheden en lokale coalities. De titel van de Architectuur Biënnale is niet voor niets ‘The Missing Link’: op dit moment gaapt er een kloof tussen de doelen die we stellen en de inspanningen die we doen om die doelen te halen. Met meer samenwerking kunnen we die kloof dichten.”

Samen met acht overheids- en kennispartners heeft de VLM het concept van een programma-aanpak vertaald naar een eerste concreet project: Water-Land-Schap. Hoe gaat dat in z'n werk?

Toon Denys: “Water-Land-Schap focust deels op de klimaatverandering, maar ook op de gebrekkige waterkwaliteit op heel wat plaatsen in Vlaanderen. Het programma wil waterproblemen in landelijke gebieden oplossen in samenwerking met de gebruikers van het gebied, zoals landbouwers, dorpsbewoners, bedrijven en landschapsbeheerders. Een eerste oproep voor projecten leverde veertig kandidaten op. Veertien lokale coalities hebben we geselecteerd om kwalitatieve projecten mee te ontwikkelen. Een multidisciplinair programmteam ondersteunt hen met kennis en expertise.”

“De lokale coalities zijn alvast enthousiast. Het gaat vaak om mensen die al langer goede ideeën hadden en nu begeleiding krijgen om die te realiseren. De overheid speelt de rol van katalysator: door een kwalitatief kader aan te bieden, worden de concrete inspanningen versneld. Een programma-aanpak is in Europa nog zeldzaam, maar hopelijk kunnen we Vlaamse en Europese overheden inspireren om meer met elkaar en met lokale coalities te gaan samenwerken.”

Voorbij de havenontwikkeling

**GROOT-SAEFTINGHE
WORDT EEN UNIEK GEBIED**

Het Grenspark Groot-Saeftinghe kadert in de verdieping van de Westerschelde en de bijhorende natuurcompensatie in de Hedwigen Prosperpolder. Vlaanderen en Nederland hebben samen beslist dat die ontwikkelingen gepaard zullen gaan met een verdere optimalisatie van het grensoverschrijdend natuurbeheer in het Schelde-estuarium. Zo ontstaat een enorm aaneengesloten estuarien natuurgebied: het Grenspark Groot-Saeftinghe.

“De Linkerscheldeoever is sinds enkele jaren het toneel van havenontwikkeling. Aan landbouwzijde is dat eerder een negatief verhaal: heel wat landbouwers hebben grond verloren, al proberen we dat via een grondenbank en andere flankerende maatregelen zoveel mogelijk te milderen”, zegt projectleider **Jan Verboven** van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). “Het project Grenspark Groot-Saeftinghe wil de regio opnieuw een positieve boost geven door de natuur in het gebied te herstellen en te verbeteren. Tegelijk bekijken we hoe we de streek kunnen versterken voor de inwoners en de landbouwers.”

Focus op biodiversiteit

Op ecologisch vlak stelt het project drie activiteiten centraal: het herstel van de vogelbiodiversiteit,

de optimalisatie van de estuariene natuur, en het ecohydrologisch herstel van de binnendijkse gebieden. “Met concrete maatregelen proberen we de vogelbiodiversiteit te vergroten. Dat gaat van het aanleggen van broedeilanden in de Westerschelde tot het plaatsen van vossenrasters om broedende weidevogels meer kansen te geven. Zulke ingrepen zijn vooral het domein van onze collega’s bij het Agentschap voor Natuur en Bos en de Stichting Het Zeeuwse Landschap”, aldus Jan Verboven. “De VLM legt zich concreet toe op het verbeteren van het leefgebied van de bruine kiekendief. Dat gebeurt door speciale gewassen zoals grasklaver en spelt te telen om muizen aan te trekken. Daarvoor sluiten we overeenkomsten met lokale landbouwers. Zij gaan zowel op hun eigen percelen als tijdelijk op percelen van de Grondenbank Linkerscheldeoever aan de slag.”

Aan Zeeuwse kant investeert het Grenspark-project heel wat tijd en middelen in de gebieden die net achter de dijk liggen. Ook daar wordt de biodiversiteit vergroot, bijvoorbeeld door oude geulen te herstellen zodat vogels er drink- en rustplaatsen vinden. Jan Verboven: “Tot slot maken we ook een grensoverschrijdend natuurbeheersplan op. De optimalisatie van de estuariene natuur op Vlaams grondgebied blijft eerder beperkt zolang er geen nieuwe juridische basis voor haven- en natuurontwikkeling op de Linkerscheldeoever is.”

Streekidentiteit ontdekken

Naast de biodiversiteit wordt er ook gewerkt aan een breder draagvlak voor het Grenspark Groot-Saeftinghe. Nu de contouren van de havenontwikkeling stilaan duidelijk

“SAMEN MET DE STREEKHOLDERS GAAN WE OP ZOEK NAAR HET DNA VAN HET GRENSPARK.”

worden, willen de projectpartners bekijken hoe de lokale bevolking aan het Grenspark kan bijdragen, en wat het Grenspark voor hen kan betekenen. Jan Verboven: “Op lange termijn werken we aan een soort samenwerkingsentiteit: een verzameling van burgers, landbouwers, bedrijven en bestuurders die het Grenspark in de toekomst zullen beheren. De ‘streekholders’ vormen immers het menselijk kapitaal van de regio. We willen komen tot een Grenspark dat niet alleen uniek is op natuurvlak, maar dat ook nieuwe kansen biedt voor ecologisch-economische gebiedsontwikkeling.”

“Samen met de streekholders gaan we op zoek naar het DNA van het Grenspark. Hoe ziet het gebied eruit op het vlak van landbouw, natuur, industrie en recreatie? Hoe kunnen die vier elkaar versterken? Welke nieuwe kansen zijn er? Je kunt het Grenspark zien als een soort natuurkern met een ruimere buitenschil. Binnen de natuurkern proberen we onder meer de doelstellingen voor de bruine kiekendief te realiseren. Dat doen we in samenwerking met de lokale landbouwers. De buitenschil biedt dan weer veel mogelijkheden op het vlak van toerisme en (verblijfs)recreatie: denk maar aan kamerverhuur, fietsonderhoud, wandelroutes, streekproducten ... Zo kunnen de natuurkern en het buitengebied elkaar versterken. Het Grenspark heeft een unieke kans om een sterke streekidentiteit te ontwikkelen. Daarvoor werken we

nauw samen met de inwoners en andere betrokkenen.”

Vlaams-Nederlands convenant

Door de samenwerking rond het Grenspark hebben de VLM en de provincie Zeeland elkaar de afgelopen jaren beter leren kennen. Die goede samenwerking willen ze ook na het project verder zetten. Momenteel onderzoeken de partners samen hoe ze de landbouwstructuren in de streek kunnen verbeteren, bijvoorbeeld door gerichte kavelruil, en hoe de landbouw optimaal bij andere aspecten van het Grenspark kan aansluiten.

“Op 14 november 2018 hebben we een convenant ondertekend om nauwer met de provincie Zeeland te gaan samenwerken”, zegt Jan Verboven. “In de toekomst zien we nog heel wat mogelijkheden om samen aan de slag te gaan. Vooral in Grenspark Groot-Saeftinghe hebben we veel gemeenschappelijke belangen, die blijven we samen onder onze hoede nemen. We zijn met verschillende projectpartners in het gebied op bezoek geweest om te bekijken wat er al gerealiseerd is en wat de mogelijkheden nog zijn. We zoeken ook naar gepaste beleidsinstrumenten en financieringsmogelijkheden om de streek verder te ontwikkelen. De regio rond het Verdrongen Land is de laatste jaren op recreatief vlak al veel aantrekkelijker gemaakt. Die inspanningen zullen de basis blijven vormen voor het Grenspark”

Leefbaarheid in Gentse kanaalzone

GROENE KOPPELINGSGBIEDEN VERBINDEN DORPEN MET DE HAVEN

De uitbreiding van de Gentse kanaalzone leidde de afgelopen jaren tot een versnipperd landschap. Rond de haven liggen industrieterreinen broederlijk naast woonkernen zoals Desteldonk, Doornzele, Rieme en Sint-Kruis-Winkel. Om

de dorpen op lange termijn leefbaar te houden, besliste de Vlaamse overheid om zestien koppelingsgebieden aan te leggen: groene zones met een bufferende functie tussen de havenindustrie en de woonkernen.

“Koppelingsgebieden zijn meer dan louter bufferzones die visuele hinder verzachten”, zegt **Leen Van Nieuwerburgh**, projectleider bij de VLM. “Met de nieuwe inrichting verbinden we woonkernen met elkaar en met de haven. We voorzien bossen en nieuwe natuur, leggen fiets- en wandelpaden en speelplekken aan en plaatsen her en der zitbanken. Alle koppelingsgebieden worden in dezelfde huisstijl ingericht.”

Bewoners betrekken

Elk koppelingsgebied in de Gentse kanaalzone krijgt een eigen invulling. De omwonenden worden nauw bij de inrichting betrokken. “Dat is maar normaal: de koppelingsgebieden komen er in de eerste plaats voor de buurtbewoners”, zegt Leen Van Nieuwerburgh. “Elk gebied is het resultaat van een participatief traject. Tijdens workshops kunnen bewoners

samen met de financierende partners en de betrokken administraties concepten uitdenken en suggesties bespreken.”

De opmaak van de inrichtingsplannen gebeurt in samenspraak met een planbegeleidingsgroep. Daarin zetelen onder meer overheidsinstellingen, middenveldorganisaties, landbouw- en natuurverenigingen en bewonersgroeperingen. De planbegeleidingsgroep leidt de opmaak van een inrichtingsplan in goede banen en volgt het traject verder op. Om de havenuitbreiding te compenseren wordt ook nieuwe natuur voorzien.

Grondenbank voor landbouw

Naast woon- en industrieterreinen liggen er in de Gentse kanaalzone ook heel wat landbouwgronden. De VLM zoekt oplossingen voor gronden die in een koppelingsgebied een groene

“DE KOPPELINGSGBIEDEN KOMEN ER IN DE EERSTE PLAATS VOOR DE BUURTBEWONERS.”

bestemming krijgen maar waar nu nog aan landbouw wordt gedaan.

“Landbouwers kunnen hun gronden verkopen of ruilen voor percelen buiten het projectgebied”, weet Leen Van Nieuwerburgh. “Om dat mogelijk te maken richtte de VLM een lokale grondenbank op, in samenwerking met het Departement Mobiliteit en Openbare Werken. Zo garanderen we landbouwers dat ze hun activiteiten kunnen verderzetten. Niet alle landbouw in de regio moet trouwens verdwijnen: een deel van

de koppelingsgebieden zal ook in de toekomst uit agrarisch gebied bestaan. Akkers en velden kunnen perfect als afstandsbuffer fungeren.”

Focus op natuur en recreatie

Drie van de zestien koppelingsgebieden zijn inmiddels afgewerkt, in tien andere lopen de werkzaamheden nog. Voor de resterende zones ligt een inrichtingsplan op tafel. In Desteldonk-Noord en Desteldonk-Zuid, twee afgewerkte zones van in totaal >>

75 hectare, werd nieuwe natuur aangelegd en een klein park ingericht. Daar fietsen buurtbewoners sinds kort door het groen naar hun werk. Kinderen uit de buurt amuseren zich in het park, en werknemers van de Gentse haven komen joggen op de nieuwe paden. Natuurliefhebbers hebben dan weer oog voor de toenemende biodiversiteit.

Leen Van Nieuwerburgh: “In Sint-Kruis-Winkel-Zuid ligt het zwaartepunt vooral op natuur en recreatieve verbindingen. Ook elders wordt veel aandacht besteed aan groen en recreatie. Fiets- en wandelpaden laten bewoners en bezoekers van de nieuwe natuur genieten. Het koppingsgebied Doornzele-Noord werd ingericht als habitat voor de oeverwaluw en de ijsvogel. Beide soorten werden er intussen al meermaals gespot. Alle koppingsgebieden worden stap voor

stap ingericht, afhankelijk van de praktische en juridische vorderingen.”

Positieve reacties

De eerste reacties op de koppingsgebieden zijn overwegend positief. De mate van tevredenheid varieert wel naargelang de impact voor de gebruikers. “De buurtbewoners reageren over het algemeen heel enthousiast”, zegt Leen Van Nieuwerburgh. “Als we de afgewerkte gebieden bezoeken, zien we altijd mensen wandelen en fietsen. Onze vurigste supporters trekken elke dag de natuur in voor een wandeling, en melden het ook meteen als ze vuilnis of vernielingen opmerken. Daardoor kunnen we het gebied goed onderhouden. Zelfs in Sint-Kruis-Winkel, dat toch in een uithoek ligt, komen nu veel meer wandelaars en fietsers voorbij. Ook het havenbedrijf is blij met de ontwikkelingen: de

omgeving staat positiever tegenover de industriële activiteiten.”

De betrokken landbouwers reageren soms wat minder enthousiast, zeker als ze grond moeten afstaan. “Die onvrede begrijpen we natuurlijk”, aldus Leen Van Nieuwerburgh. “Anderzijds zijn de landbouwers wel tevreden over de grondenbank die we hebben opgericht. Daardoor kunnen we eigenaars de keuze bieden tussen gronden verkopen of ruilen. Heel wat landbouwers hebben inmiddels voor ruilgronden gekozen en kunnen daardoor hun activiteiten verderzetten. De koppingsgebieden zijn in de eerste plaats bufferzones en natuur- en recreatiegebieden, maar we proberen toch voor iedereen een werkbare oplossing te vinden.”

BUURTBEWONER MARNIX: “ENTHOUSIASTE REACTIES”

Marnix De Smet is voorzitter van de bewonersgroep van Sint-Kruis-Winkel en maakt deel uit van de planbegeleidingsgroep voor het nabijgelegen koppingsgebied. Hij is blij met de nieuwe inrichting van ‘zijn’ buurt.

“In het begin stonden de omwonenden weigerachtig tegenover grote aanpassingen. Maar nu de voordelen van het koppingsgebied duidelijk worden, reageren de meeste mensen positief”, vertelt Marnix De Smet. “In de nieuwe inrichting worden de mooie uitzichten in

de buurt geaccentueerd, terwijl de industrie subtiel verborgen blijft. Er zijn fietspaden, picknickbanken en vissteigers bijgekomen, en een nieuwe fietslus leidt fietsers via een mooie route rond de oude Moervaart-arm. Waar vroeger enkele vervuilde industriële sites lagen, vind je vandaag nieuwe natuur. Af en toe horen we wel puntjes van kritiek. Er zijn bijvoorbeeld nergens vuilnisbakjes geplaatst, omdat die dan ook altijd leeggemaakt moeten worden. Mensen moeten hun afval dus mee naar huis nemen. Zulke dingen worden altijd beleefd en vriendelijk uitgelegd. Maar uiteindelijk zijn dat details. De meeste mensen reageren heel enthousiast op de nieuwe fiets- en wandelpaden en recreatieplekken.”

MAAK KENNIS MET 'INTERFACES' IN DE OPEN RUIMTE

Stel: in het midden van een dorp ligt een braakliggend terrein. Het heeft geen officiële bestemming, maar wordt wel druk gebruikt: overdag is het een parkeerterrein, na schooltijd een speelruimte, in vakantieperiodes de plaats waar de kermis en het circus terecht kunnen. Hoe kan het beleid met zulke ruimtes omgaan?

Tussenstation

Plekken die meerdere (informele) bestemmingen hebben, kunnen als 'interfaces' worden bestempeld. "Een interface wordt ruwweg gedefinieerd als een gebied in een tussentoestand: een plaats tussen twee andere locaties, een plek die door verschillende actoren op verschillende manieren wordt gebruikt, of een gebied dat naar een andere invulling evolueert", zegt **Hans Leinfelder**, docent aan de KU Leuven en co-editor van het boek 'Interfaces in Landscape and Land Use – Challenging the Boxes'.

"Het ruimtelijk beleid in Vlaanderen heeft de neiging om de complexe realiteit vergaand te vereenvoudigen. Elk gebied krijgt één duidelijke bestemming. Maar heel wat terreinen kennen een meervoudig gebruik, al dan niet officieel. Met die complexe realiteit moeten we rekening leren houden. Het concept 'interface' is nog altijd een vereenvoudiging, maar het biedt wel mogelijkheden om het echte gebruik van een gebied beter te vatten."

Waardevol niemandsland

Heel wat interfaces zijn informele ruimtes die door meerdere actoren gebruikt worden. Die informele status is vooral een pluspunt, meent Hans Leinfelder. "Zodra een gebied een vaste bestemming krijgt, met bijhorende regels, verliest het een deel van zijn mogelijkheden. Denk opnieuw aan het braakliggende terrein dat als parking, speelplein en fuiterrein fungeert. Zelfs een positieve invulling, bijvoorbeeld met

“SOMS IS NIETS DOEN
DE BESTE OPTIE:
TERREINEN ZONDER VASTE
BESTEMMING KUNNEN
HEEL WAARDEVOL ZIJN
VOOR EEN SAMENLEVING.”

een gemeenschapshuis, stelt grenzen aan die flexibiliteit. Soms is niets doen de beste optie: terreinen zonder vaste bestemming kunnen heel waardevol zijn voor een samenleving. Maar het beleid voelt zich niet goed bij dat nietsdoen.”

“Onze ruimtelijke planning houdt zich sterk bezig met het toekennen van bestemmingen. We zouden beter meer aandacht besteden aan de inrichting van gebieden. Mag er bijvoorbeeld gebouwd worden? Is er een specifiek beheer nodig? Spelregels opleggen is nodig, maar ze mogen het gebruik van complexe gebieden liefst niet te fel beperken.”

Doelen combineren

Interfaces zijn ook een nuttig hulpmiddel om maatschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden. Heel wat prangende kwesties vragen immers ruimte: de klimaatverandering, hernieuwbare energie, waterbeheer ... “Als we al die uitdagingen apart aanpakken, lukt het nooit”, stelt Hans Leinfelder. “Er is gewoon niet genoeg open ruimte om aan elk gebruik een ander terrein toe te wijzen. Slim combineren is de enige optie om de complexe uitdagingen van onze samenleving aan te pakken. De klimaatverandering maakt niet om de bestemmingen die wij aan gronden toe wijzen. Interfaces kunnen een goede manier zijn om met een nieuwe bril naar de realiteit te kijken. Het concept geeft meer flexibiliteit om op de grote uitdagingen in te spelen.”

Hans Leinfelder

DORPSKERN ONTWERPEN: HOE BETREKKEN WE DE BUURT ERBIJ?

Elk dorp is anders en heeft een eigen dynamiek. Soms verloopt de herinrichting van een dorpskern heel top-down en hebben de inwoners weinig nood aan participatie. Op andere plaatsen zijn mensen erg enthousiast en willen ze graag inspraak.

“Voor de herinrichting van het Limburgse dorpje Kessenich hebben we ervoor gekozen om de ideeën zoveel mogelijk vanuit de bevolking te laten komen”, zegt **Goedele Aerts**, landschapsarchitecte bij de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). “Dat is niet alleen fijn voor de inwoners, maar ook voor ons. Bij de opmaak van een ontwerp willen we graag weten

welke dromen de inwoners voor hun vernieuwde dorpskern koesteren.”

Graag meer groen

Het participatietraject in Kessenich ging van start met een dorpswandeling op een zaterdagmiddag. Die werd aangekondigd via flyers en in het infokrantje van de gemeente. Tussen 10 en 14 uur wandelden begeleiders met kleine groepjes mensen door de dorpskern. De deelnemers vertelden wat ze positief of negatief vonden en hoe de verschillende locaties gebruikt werden.

“Het eerste infomoment lokte ongeveer zestig geïnteresseerden: een mooie opkomst voor zo'n klein dorpje”, meent Goedele Aerts. “Er waren iets meer oudere mensen dan jongere. De leeftijd had weinig

“BIJ DE OPMAAK VAN EEN ONTWERP WILLEN WE GRAAG WETEN WELKE DROMEN DE INWONERS VOOR HUN VERNIEUWDE DORPSKERN KOESTEREN.”

invloed op hun feedback: beide groepen wilden hun dorp vooral groener maken. Bij de opmaak van het ontwerp houden we met iedereen rekening. Zo voorzien we zowel petanquebanen als een speeltuintje.”

Authentiek karakter

Een belangrijk aandachtspunt voor de inwoners van Kessenich is het authentieke karakter van hun dorp. In de dorpskern ligt een beschermde motte (een verdedigingswal, red.) die binnenkort wordt gerestaureerd. De inwoners willen het uitzicht op de motte graag verbeteren en tegelijk meer groen creëren. Vlakbij ligt ook een klein park en een stuk ongebruikte gemeentegrond. Die worden mee opgenomen in het ontwerp, zodat er een ruimtegevoel ontstaat.

Goedele Aerts: “Daarnaast vragen de inwoners ook betere wandel- en fietsinfrastructuur. In Kessenich passeren veel fietsers: niet alleen inwoners, maar ook grote groepen recreatiefietsers. Die moeten het dorp veilig kunnen doorkruisen. Daarom wordt de circulatie van het verkeer veranderd, zodat auto’s niet telkens door het centrum hoeven te rijden. We gaan ook na welke wandelroutes mensen vaak afleggen en of er nog verbindingen ontbreken.”

Ambassadeurs

De eerste bijeenkomst van het participatietraject in Kessenich vond plaats op 15 maart van dit jaar. In de loop van 2018 werden de bewoners meermaals geconsulteerd: wat vinden zij belangrijk, welke wensen hebben zij voor hun dorp? Op basis van

die info werd een eerste ontwerp opgemaakt.

“We bespreken alles met onze ‘ambassadeurs’: vrijwilligers die het project mee opvolgen en die erg betrokken zijn bij hun dorp”, aldus Goedele Aerts. “Op 25 november hebben de ambassadeurs de uitgewerkte plannen voorgesteld aan hun medebewoners. Op basis van die laatste feedbackronde maken we nu een landinrichtingsplan op. Het doorlopen van het administratieve en technische traject zal ongeveer een jaar duren. Vanaf 2020 willen we graag met de uitvoering starten.” De herinrichting van de dorpskern van Kessenich vormt een aanvulling op een project van het Regionaal Landschap Kempen en Maasland, dat in de regio werkt aan het RivierPark Maasvallei.

Win-win:

**RUILVERKAVELING
RIJKEVORSEL-WORTEL
VERSTERKT LANDBOUW EN NATUUR**

De landbouwsector in de gemeenten Rijkvorsel, Merksplas en Hoogstraten is sterk en stabiel. Zowel de melkvee- als de veredelingslandbouw floreert en de streek telt veel goed leefbare bedrijven die graag willen uitbreiden. Maar de grote vraag naar landbouwgronden en de intensivering van het bodemgebruik zorgen ervoor dat waardevolle natuur en belangrijke landschapselementen worden aangetast. Door gronden te herverkavelen wil de VLM enerzijds de landbouw versterken en anderzijds de natuur, het landschap en de waterhuishouding in het ruilverkavelingsgebied verbeteren.

Valleigronden vrijmaken

“Binnen Rijkvorsel-Wortel vinden we in de valleigebieden waardevolle natte natuur, zoals graslandvegetaties en beekvalleinatuur. De vallei van de Mark maakt deel uit van de Europese habitatrichtlijngebieden. Maar door de versnippering in de streek gaat de kwaliteit van de natuur eerder achteruit dan vooruit”, zegt **Ilse van Dienderen**, manager Landinrichting en Grondenbank. “De VLM wil de gronden in de beekvalleien zoveel mogelijk vrijmaken van landbouwgebruik, zodat we ze een natuurinrichting kunnen geven. De landbouw krijgt dan elders ruimte, liefst dicht bij de verschillende bedrijfszetels. We willen de landbouwstructuur verbeteren door percelen dicht bij elkaar te groeperen

en tegelijk ruimte vrijmaken om Europese natuurdoelen te realiseren.”

Mozaïek van biotopen

Concreet wil de VLM in Rijkvorsel-Wortel meewerken aan de realisatie van zo'n 120 hectare natuur in de beekvalleien van de Mark, de Kleine Mark en de Bolkse Beek. Dat zal gebeuren volgens een 40-40-40-verdeelsleutel, weet planontwerper **Bert Vueghs**. “We streven naar zo'n 40 ha alluviaal bos, 40 ha natuurlijke graslanden en 40 ha moerasvegetatie met poelen, ruigten en struwelen. Op die manier creëren we een mozaïek van biotopen die overeenstemt met de Europese instandhoudingsdoelstellingen.”

“Naast landbouw en natuur besteedt het ruilverkavelingsproject ook aandacht aan landschap en recreatie. Zo willen we bijvoorbeeld een 'laarzenpad' aanleggen door de beekvalleien. In het open landbouwgebied gaan we enkele wandel- en fietsverbindingen realiseren. Het projectgebied overlapt ook deels met Wortelkolonie en Merksplas-kolonie, waar je een heel markant landschap

vindt. De streek is daar trots op: de lokale, provinciale en Vlaamse overheden bereiden zelfs een dossier voor om de kolonies als Unesco Werelderfgoed te laten erkennen. Vanuit die hoek is er dan ook een vraag naar recreatiemogelijkheden en landschapsherstel.”

Grondreserve

Om al die doelen te realiseren is er (veel) grond nodig. Dat is vaak een knelpunt in ruilverkavelingsprojecten, maar voor Rijkvorsel-Wortel beschikt de VLM over een uitgebreide grondreserve. “Dat komt doordat het project een lange voorgeschiedenis heeft”, weet Bert Vueghs. “In 2001 keurde de toen bevoegde minister het eerste ontwerp van het ruilverkavelingsplan goed. Ook het milieueffectenrapport (MER) werd in 2003 al conform verklaard. Door veranderingen in de beleidsprioriteiten lag het project daarna tien jaar stil. De VLM kon tijdens die 'wachttijd' heel wat gronden verwerven, zowel via minnelijke aankopen als via het recht van voorkoop. Die grondreserve willen we nu inzetten om het ruilverkavelingsproject

>>

te realiseren. De percelen die de VLM bezit liggen verspreid over het hele ruilverkavelingsgebied. Via herverkaveling en grondenruil willen we de VLM-gronden zoveel mogelijk in de beekvalleien en andere natuurzones leggen, zodat we op die plaatsen waardevolle natuurdoelen kunnen realiseren.”

Inspreek

Begin 2018 bezorgde de VLM het geactualiseerde ruilverkavelingsplan van Rijkvorsel-Wortel en het bijbehorende MER aan minister Joke Schauvliege. Voor de volgende stap is het nu wachten op de resultaten van het openbaar onderzoek, dat liep in de zomer van 2018. Onder meer op basis van de opmerkingen die gemaakt werden tijdens het openbaar onderzoek beslist de minister of de ruilverkaveling doorgaat en waar de definitieve grenzen liggen.

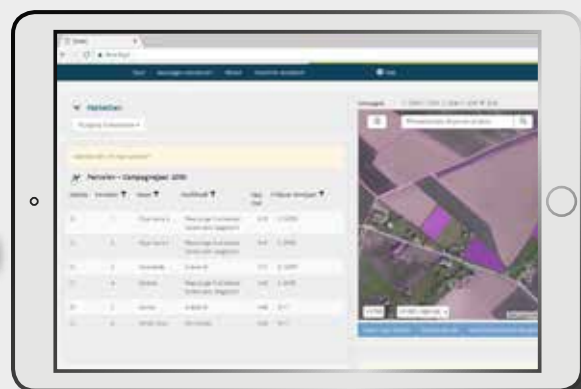
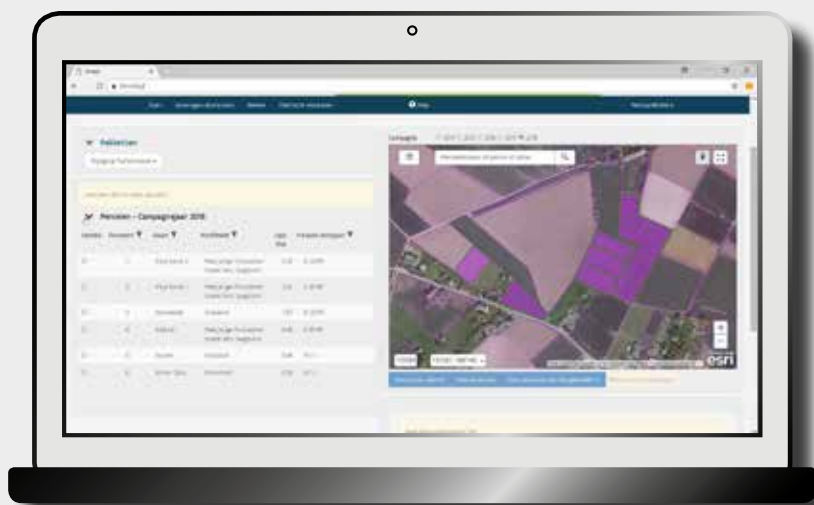
Een belangrijk deel van elk openbaar onderzoek is participatie. Bert Vueghs: “In Hoogstraten en Rijkvorsel organiseerde de VLM een infomarkt voor de bevolking, waar het ruilverkavelingsplan en de procedure werden toegelicht. Tijdens de zomermaanden hebben we dan nog vijftien zitdagen gehouden. Lokale grondeigenaars en -gebruikers die bij de ruilverkaveling betrokken zijn, kregen een uitnodiging in de bus om een afspraak te maken. De vragen en bezorgdheden waren divers: welke maatregelen bevat het ruilverkavelingsplan? Waar zijn welke gronden nodig? Waar komt natuur, waar is ruimte voor landbouw? Wat is de timing van het project, en wanneer krijgen de betrokkenen inspraak? Hoeveel kost het ruilverkavelingsproject en wat is het aandeel van de eigenaars in die kostprijs? Mensen konden ook hun eigen wensen voor de toekomst laten optekenen. Daar houden we tijdens de uitvoering zoveel mogelijk rekening mee. We hopen tijdens deze legislatuur nog de goedkeuring van de minister te krijgen, dan kan de uitvoering beginnen.”

“WE WILLEN DE
LANDBOUWSTRUCTUUR
VERBETEREN DOOR PERCELEN
DICHT BIJ ELKAAR TE GROEPEREN
EN TEGELIJK
RUIMTE VRIJMAKEN OM
EUROPESE NATUURDOELEN
TE REALISEREN.”

Uniek project

De ruilverkaveling van Rijkvorschel-Wortel is om meer dan één reden uniek. Het project streeft niet alleen naar prachtige natuur en landschappen, het is ook het orgelpunt van een keten van ruilverkavelingsprojecten. “In de Noorderkempen realiseerden we eerder al de ruilverkavelingen van Sint-Lenaerts, Ravels, Poppel, Weelde, Merksplas en Zondereigen en het natuurinrichtingsproject Turnhout Vennegebied-West”, vertelt Ilse van Dienderen. “Rijkvorschel-Wortel is het achtste project en maakt de reeks compleet. De ervaringen met de vorige projecten zorgen ervoor dat de lokale besturen de voordelen al kennen en sneller mee op de kar springen. Ook heel wat landbouwers in de streek zijn al vertrouwd met het principe van ruilverkaveling. Het totale resultaat van alle inspanningen

in de streek mag gezien worden. De regio verenigt een sterke landbouwdynamiek met een groot potentieel voor beschermde Europese natuur. Dat evenwicht hebben we altijd behouden en versterkt. We creëren in de Noorderkempen een mooie streek met waardevolle natuur, terwijl we de landbouwers tegelijk de rechtszekerheid geven dat ze hun activiteiten kunnen verderzetten en uitbreiden. Dat evenwicht is het optimale resultaat van een ruilverkavelingsproject.”

NIEUWE FOSFAATKLASSE AANVRAGEN WORDT KINDERSPEL MET **SNapp**

Het onlineplatform SNapp heeft als doel om bodemanalyses in het kader van het Mestdecreet makkelijker te beheren. De applicatie werd ontworpen door de Mestbank. “Sinds de komst van het vijfde Mestactieplan (MAP5) mogen landbouwers minder bemesten op

gronden die al veel fosfaat bevatten. Standaard wordt aan elk perceel de hoogste fosfaatklasse toegekend”, vertelt **Greet Verlinden**, medewerker bij de Mestbank. “Aan de hand van een bodemanalyse kunnen landbouwers aantonen dat bepaalde percelen tot een

lagere fosfaatklasse behoren en dus intensiever bemest mogen worden. Vroeger had zo’n wijziging veel voeten in de aarde. Via SNapp kunnen landbouwers makkelijker een bodemanalyse aanvragen en de resultaten inkijken.”

“VIA SNapp KUNNEN LANDBOUWERS MAKKELIJKER EEN BODEMANALYSE AANVRAGEN EN DE RESULTATEN INKIJKEN.”

Hoe werkt het?

SNapp bestaat uit verschillende onderdelen. Landbouwers kunnen op een percelenkaart een stuk grond aanduiden en daarvoor een bodemanalyse aanvragen. Tegelijk kunnen ze aangeven welk erkend labo de bodemanalyse mag uitvoeren. De aanvraag wordt automatisch naar het gekozen laboratorium doorgestuurd.

“Weigert het labo de aanvraag, bijvoorbeeld uit tijdsgebrek, dan krijgt de landbouwer daar bericht van. Wordt de aanvraag goedgekeurd, dan gaat het labo op de aangeduide percelen een bodemstaal nemen. De resultaten van de analyse worden opgeladen in SNapp”, zegt Greet Verlinden. “De landbouwer kan op elk moment volgen in welke fase zijn aanvraag zit en kan ook de resultaten inkiijken. Meermaals per jaar verwerkt de Mestbank alle resultaten. Op basis daarvan worden er nieuwe fosfaatklassen toegekend aan de betrokken percelen. De nieuwe klasse geldt vanaf het daaropvolgende jaar. Als de fosfaatanalyses aan bepaalde voorwaarden voldoen, kan de landbouwer ook een financiële tegemoetkoming krijgen voor de gemaakte kosten.”

Voordelen

Het belangrijkste voordeel van SNapp is de administratieve vereenvoudiging. Tot 2017 was de aanvraag van een nieuwe fosfaatklasse een ingewikkeld proces. De landbouwer moest een aanvraagformulier invullen bij de Mestbank, een bodemanalyse aanvragen bij een labo, de resultaten naar de Mestbank sturen, luchtfoto's van de juiste percelen meesturen ... Nu gebeurt alles automatisch.

“Dat is niet alleen makkelijker, het zorgt er ook voor dat er geen misverstanden optreden of gegevens verloren gaan”, weet Greet Verlinden. “In de toekomst zullen landbouwers via SNapp ook kunnen opvolgen of ze al aan hun wettelijke verplichtingen voor bodemstalen – volgens het Mestdecreet – voldaan hebben. Ook voor de Mestbank is de vereenvoudiging een troef. Vroeger moesten veel gegevens manueel verwerkt worden, nu gebeurt dat grotendeels automatisch. Zo worden de resultaten van bodemanalyses meteen aan de juiste percelen gekoppeld.”

Positieve reacties

Elke vernieuwing vraagt een aanpassing. Daarom werd de komst van SNapp zorgvuldig voorbereid, aldus Greet Verlinden. “In de aanloop naar de lancering hebben we enkele infosessies gedaan voor landbouwadviseurs. Daarnaast maakten we een uitgebreide handleiding en een instructiefilmpje. Tot slot hebben we alle landbouwers individueel verwittigd. Na één jaar zijn de reacties overwegend positief: wie de app al heeft gebruikt, is opgetogen over het gebruiksgemak.” Op termijn zullen ook andere bodemanalyses in het kader van het Mestdecreet, zoals bodemanalyses voor nitraatresidu, via SNapp beheerd worden. Alle e-loketten en applicaties van de Mestbank zijn beschikbaar via het digitale Mestbankloket.

MESTCONTROLE: HOE WERKT EEN BEDRIJFSDOORLICHTING?

De bedrijfsdoorlichting vindt haar oorsprong in het Vlaams Actieprogramma, dat instaat voor de uitvoering van de Europese Nitraatrichtlijn. Eén van de streefdoelen voor de periode 2015-2018 is een betere naleving van de regels. Om dat te bereiken heeft de Mestbank, die de mestwetgeving opvolgt, haar aanpak veranderd: de administratieve controles zijn geëvolueerd naar bedrijfsdoorlichtingen op het terrein.

Volledige werking onder de loep

“In 2015 hebben we de cel Bedrijfsdoorlichting opgericht. Intussen voeren we al 2,5 jaar terreincontroles uit. We hebben zo’n 35 doorlichters in dienst, die per twee op pad gaan”, vertelt **Stefan De Neef**, diensthoofd Bedrijfsdoorlichting bij de VLM. “Tijdens een bedrijfsdoorlichting nemen we een heel landbouwbedrijf onder de loep. We checken de volledige werking en zelfs de samenwerking met andere bedrijven, zoals een mesttransporteur of een uitbater van een mestverwerkingsinstallatie. In sommige gevallen werken we ook samen met onze collega’s van de dienst Handhaving, die de omgeving controleren. Respecteert een landbouwbedrijf bijvoorbeeld

de uitrijperiodes voor mest en de voorgeschreven afstand tot waterlopen? Dat behoort niet tot de bedrijfsdoorlichting, maar we wisselen wel informatie uit.”

Overleg werkt het best

De keuze van de bedrijven gebeurt op basis van een risicoanalyse: een diepgaande analyse van de beschikbare administratieve gegevens, zoals aangifteformulieren en transportdocumenten. “Als we afwijkende data opmerken, is dat vaak een teken dat er een probleem is met nutriëntenverliezen”, weet Stefan De Neef. “Ter plaatse checken we of de administratieve gegevens overeenstemmen met de werkelijke bedrijfssituatie. We voeren concrete metingen uit: van de mestopslag, het aantal dieren, de werking van serre-installaties ... Als we nutriëntenverliezen opmerken, proberen we dat in de eerste plaats zichtbaar te maken voor de landbouwer. In veel gevallen is die zich onvoldoende bewust van het probleem en staat hij wel open voor maatregelen. We streven altijd naar overleg: als een landbouwer een alternatief voorstel doet waarmee hij hetzelfde resultaat behaalt, is dat ook goed. De meeste landbouwers stellen zich positief op.”

Sancties indien nodig

Af en toe komen de bedrijfsdoorlichters ook doelbewuste overtredingen tegen. Dan treden ze strenger op. Voor lichte overtredingen, die met een kleine aanpassing opgelost kunnen worden, volstaat meestal een aanbeveling

“WE STREVEN ALTIJD
NAAR OVERLEG: ALS EEN
LANDBOUWER EEN
ALTERNATIEF VOORSTEL
DOET WAARMEE
HIJ HETZELFDE
RESULTAAT BEHAALT,
IS DAT OOK GOED”

of een waarschuwing. Bij zware overtredingen, die het milieu schade toebrengen, kunnen ook duurdere maatregelen verplicht worden. Stefan De Neef: “We leggen bijvoorbeeld vast dat een landbouwer zijn bemestingspraktijk structureel moet verbeteren of het afvoersysteem van een serre moet vervangen. De landbouwer moet zijn vooruitgang rapporteren en we komen ook opnieuw controleren. In het slechtste geval kunnen we landbouwers zwaar sanctioneren, maar dat is gelukkig niet vaak nodig.”

Verderzetten in 2019

Door te kiezen voor bedrijfsdoorlichtingen wil de Mestbank gericht bedrijven aanpakken waar nog zaken mislopen. Die werkwijze levert de beste resultaten op voor de sector en voor het milieu. Voor de periode 2015-2018 was het doel om 3.000 bedrijfsdoorlichtingen uit te voeren. “In augustus 2018 zaten we aan ruim 2.500, da’s ongeveer op schema”, aldus Stefan De Neef. “Ook na 2018 willen we met de bedrijfsdoorlichtingen doorgaan. Een doorlichting vraagt veel tijd en energie, maar het levert betere resultaten op dan willekeurige steekproeven.”

voor

na

HET ENERGIELANDSCHAP VAN DE TOEKOMST:

“PRODUCTIE DICHT BIJ DE VRAAG”

De term 'energielandschap' kan op verschillende manieren worden ingevuld. De traditionele definitie streeft naar een duidelijke afbakening: in een 'windlandschap' zoeken we bijvoorbeeld geschikte locaties om windmolens te plaatsen. Die locaties worden vaak in de open ruimte gezocht.

"Meer recente interpretaties stappen af van het idee dat duurzame energie altijd extra ruimte inneemt. Liever proberen we het energiesysteem te integreren in het bestaande, al dan niet bebouwde landschap", zegt **Els Willems**, expert ruimtelijk energiebeleid bij het departement Omgeving. "Energie vormt dan gewoon een extra laag bovenop de andere infrastructuurlagen. Op die manier kan de productie ook beter worden afgestemd op de lokale energievraag."

Vraag en aanbod in balans

Om een optimaal energielandschap uit te tekenen, moet eerst de energievraag op de gekozen locatie duidelijk zijn. Pas daarna kan die vraag worden ingevuld. Een eerste stap is altijd een streven naar energie-efficiëntie: de vraag moet zo laag mogelijk zijn. In tweede instantie komen reststromen in beeld. Restwarmte van serres kan bijvoorbeeld gebruikt worden om elders warmte te voorzien.

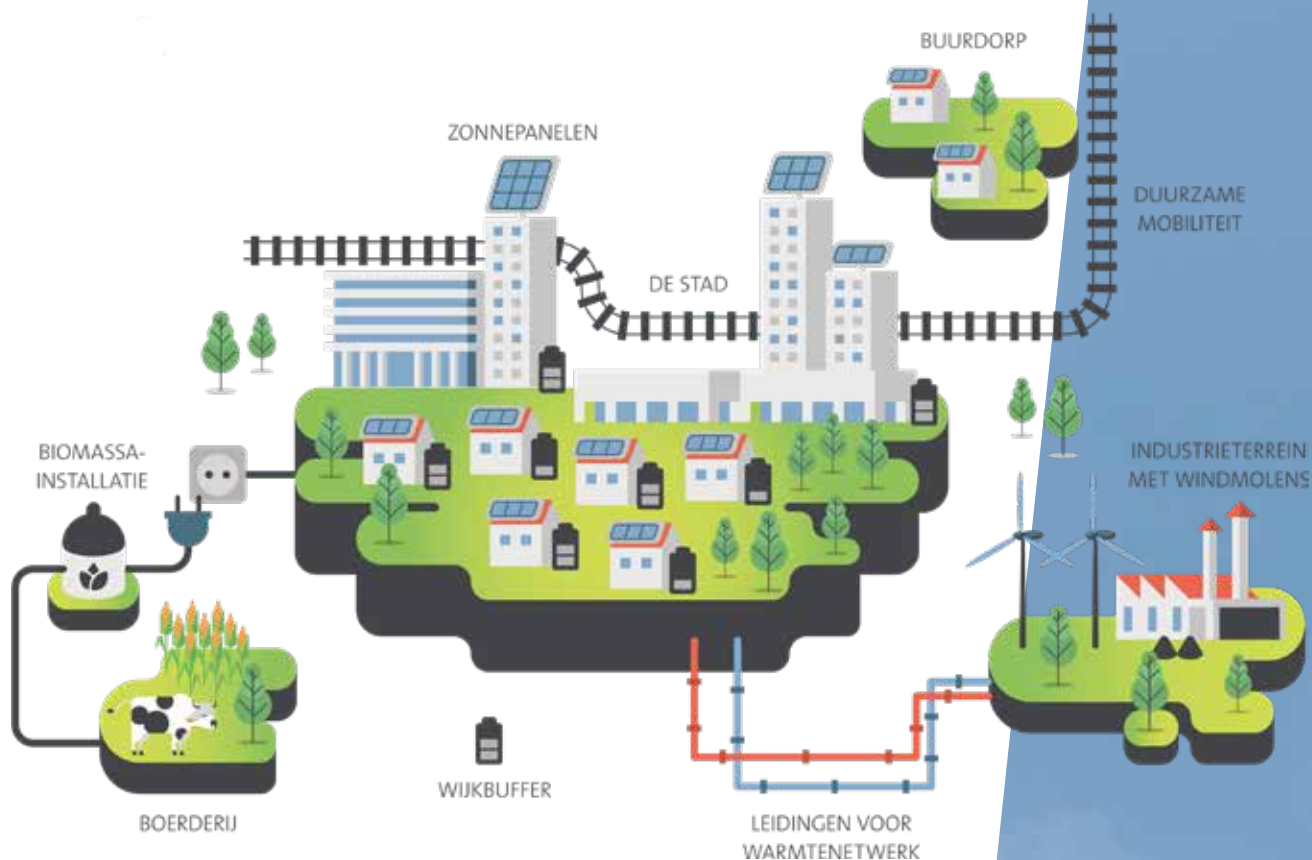
"Nieuwe energie-installaties krijgen bij voorkeur een plaats binnen ruimte die al gebruikt wordt voor landbouw, bewoning of industrie", aldus Els Willems. "De precieze locatie

hangt af van de energievraag. Het heeft weinig zin om een afgelegen stortterrein vol windmolens of zonnepanelen te plaatsen als er in de buurt geen energie nodig is. Pas als alle duurzame energiemogelijkheden in steden, woonwijken en industrieterreinen benut zijn, kunnen we overwegen om open ruimte aan te snijden."

Locatie bepaalt methode

Welke energie-installatie gekozen wordt, hangt af van de omgeving. Elk systeem heeft andere eigenschappen en voordelen. Zo zijn gebieden met veel gebouwen ideaal om zonnepanelen te plaatsen. Biomassa is minder geschikt om op grote schaal te gebruiken, maar voor een bedrijf dat houtkanten beheert, biedt het mogelijkheden. Geothermie of riothermie (*warmte uit rioolwater, nvdv*) kan een optie zijn voor bedrijventerreinen of grote gebouwen zoals rusthuizen. Els Willems: "Energie-installaties worden bij voorkeur geclusterd en mooi ingepast in de omgeving. Dus niet her en der een windturbine, maar bijvoorbeeld een reeks turbines vlak bij een industrieterrein, zodat ze visueel aansluiten bij de aanwezige gebouwen. De energietransitie pleit niet voor één oplossing maar voor de juiste aanpak op de juiste plaats. Met goede opslagmethodes en wijkbuffers kunnen we het energiesysteem verder optimaliseren." >>

**"ENERGIE-INSTALLATIES WORDEN BIJ
VOORKEUR GECLUSTERD EN MOOI
INGEPAST IN DE OMGEVING."**

Goede voorbeelden

De meest efficiënte energielandschappen in Vlaanderen zijn op dit moment vooral industrieterreinen. In de haven van Gent staan bijvoorbeeld windturbines, zonnepanelen, er zijn warmtenetten aangelegd tussen bedrijven ... “Die aanpak kunnen we ook in de rest van Vlaanderen uitrollen”, meent Els Willems. “Een mooi voorbeeld is het strategisch project Energielandschap Denderland van de Provincie Oost-Vlaanderen. Dat is nog niet concreet

uitgewerkt, maar het uitgangspunt is ‘de juiste energie-installatie op de juiste plaats’. Het project overweegt energie uit wind, water, zon, biomassa ... Als die principes concreet worden uitgewerkt, wordt het een heel evenwichtig project. Zo’n geïntegreerde aanpak-op-maat vraagt natuurlijk veel overleg: tussen overheden onderling, tussen overheden en bedrijven ... Die samenwerking is een uitdaging, maar zou op termijn goede resultaten moeten opleveren.”

ONTVANGT U GRAAG VIER KEER PER JAAR EEN DOSIS

DIGITALE INFORMATIE OVER DE OPEN RUIMTE IN VLAANDEREN?

SCHRIJF U DAN IN VOOR ONS E-ZINE BUITENKANS:

WWW.VLM.BE/NL/THEMAS/PLATTELAND/BUITENKANS

VOLG ONS VIA

www.facebook.be/VlaamseLandmaatschappij
[@VLMtweet](https://twitter.com/VLMtweet)
www.vlm.be

inschrijven nieuwsbrief

VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
www.vlm.be

